

پیشینه پر بار فرهنگی سرزمین افغانستان

دکتر شمس الحق آریان‌فر

افغانستان را پژوهندگان، نقطه مذاب گفته اند. به این معنی که فرهنگ های مختلف در این خطه ذوب گردیده و به گونه نوین، با امتزاج فرهنگ های بومی بارور گشته است. افغانستان از لحاظ موقعیت در ۱۹۵۴ کارلتن گن امریکایی، قره کمر را حفاری نمود و به استناد ارزیابی چقماق ها، استخوان حیوانات خاکستر وزغال بدست آمده این غار را مربوط به عصر پارینه سنگی میانه و عمر آنرا از ۵۰ تا ۴۰ هزار سال پیش

در کوتل خیرخانه کابل کشف گردید که مجسمه سوریار رب النوع آفتاب از آنجا بدست آمد. آثاری مربوط به این مدنیت ازبغاز کوی آسیای صغیر نیز بدست آمده که باستانشناسان قدامت آنرا به هزاره دوم پیوند

جنوب شرق آسیا رسید، تا آنجا که عجایب هفتگانه عالم بودایی را در افغانستان دانسته اند. تخت رستم، حوزہ بزرگ گندهارا، تپه سردارغزنی، معبد هدده، معبد گلدار لوگر، معبد نویهار بلخ، معابد بگرام، کاپیسا و کابل نشانه‌هایی اند از عظمت فرهنگ بودایی در افغانستان.

فرهنگ ساسانی: در دره مهر نگار منطقه روی دوآب ولایت سمنگان در زاویه کوهی، قلعه سنگی وجود دارد که بنام قصر دختر نوشیروان مشهور است. در دیواره این قلعه نقاشی‌هایی وجود دارد که دانشمندان آنرا از هنر عهد ساسانی دانسته اند.

فرهنگ عهد اسلامی: با ترویج اسلام در افغانستان اگر مظاهر فرهنگ بودایی منسوخ شد، نمود هایی از فرهنگ اسلامی بالنده گردید. مساجد، معابد، و آبنده‌ها با تزئینات و هنر اسلامی آراسته گردید، از آن شمار است برخی آثار تاریخی دوره اسلامی که به عنوان میراث ارجمند آن دوره تا هنوز برجاست.

می ز نند. (۶)
فرهنگ ویدایی: مترجم سرود های ریگ ویدا به زبان دری، جلال نائی می نویسد (ریگ ویدا برای ما ایرانیان از سه نظر درخور اهمیت است: یکی بستگی به تاریخ جهان و دود دیگر تعلقش به تاریخ هندوستان و سه دیگر ارتباطش به تاریخ و فرهنگ و تمدن ایران باستان): (۷)

اگر در محو فساد نکوشیم این پدیده گلوگیر تمامی کشور خواهد شد

کل علم ناصری

حرکت کرد نه تنها فضایی که در آن کار می کند عاری از فساد می گردد، بل این عمل تأثیر مثبتش را بر ماحول و اجتماع نیز برجا می گذارد.

وقتی ما خانواده سالم، اداره سالم و اجتماع سالم داشتیم، جایی برای فساد باقی نمی ماند و گستره فساد خود به خود از جامعه برچیده می شود و جایش را به محیط سالم و اداره سالم خالی می کند.

در چنین یک وضعیت است که ما میتوانیم بگویم محیط و ماحول ما عاری از فساد است، فساد به هر گونه‌ای که باشد و در هر محیطی که تبلور نماید به زیان مردم است، اثرات فساد را در این چند سال به خوبی لمس کردیم و تلخی

راه در طول جنگ ها ثروت های کلان را گرد آورده اند، هراس از این دارند که با عام شدن قانون منافع شان را از دست خواهند داد.

آنها در بی قانونی، ادامه نا امنی و جریان فساد و قاچاق مواد مخدر در کشور منفعت خود را می بینند و آرزو دارند که دولت در مبارزه با پدیده های منفی درگیر باشد تا متوجه آنها نشود که در گذشته چه کرده اند، حتا در موقف های رسمی و غیر رسمی خود چه میکنند و به کدام منفعت شخصی خود میانداشند.

دولت در مبارزه پیروزمندان با این همه چالش ها چه بایستی بکند؟ دولت به

دکتر محمد اشرف غنی رئیس جمهوری کشور در نشستی که با اراکین بلند پایه دولت داشت بر این نکته تأکید کرد که محو فساد از اولویت های کاری ما در سه سال گذشته بوده و در آینده نیز خواهد بود.

به گفته رئیس جمهوری کشور «اکنون همه در یک صف واحد برای مبارزه با فساد قرار گرفته ایم، اراده سیاسی در این زمینه به وجود آمده است و تیم متعهد و مسؤول به منظور مبارزه با فساد، شکل گرفته است.»

پس از راندن طالبان در سال ۲۰۰۱، مردم افغانستان به این فکر بودند که برای همیشه از جنگال عفریت تروریزم، نا امنی، قاچاق مواد مخدر، رشوه، اختلاس، فساد و آدم ربایی آزاد خواهند شد؛ اما رویدادهای بعدی نشان داد که بر سر راه دولت چالش ها و مشکلات بسیاری که ناشی از نا امنی و موجودیت سلاح، به دست افراد و گروه های مسلح غیر مسؤول بوده است، قرار گرفته و روز تا روز بیشتر شده رفت.

در تداوم شانزده سال، استفاده جویان از موقع سود برده به سؤ استفاده از دارایی های عامه پرداختند و اکنون در برخی از عرصه ها این کار جریان دارد، قاچاق مواد مخدر و مزارع خشخاش در کشور بیشتر شده که رهگشای رشوه، اختلاس و بی قانونی در مرکز و ولایت ها گردیده است.

دولت جمهوری اسلامی افغانستان در داخل کشور با آفت نا امنی، موجودیت

وحشی و بوف الوی وحشی که به گونه غُزاو ها امروز وجود دارند، همه در این سرزمین اهلی گردیده اند.

بادرنظر داشت این پارینگی است که در رابطه به آسیای مرکزی و افغانستان دانشمندان گفته اند :

اگر آسیای مرکزی را نباید یکی از مراکز عروج انسان دانست، ولی حداقل می توان آن را یکی از نواحی که در ادوار بسیار قدیم انسان در آن می زیسته، به شمار آورد) (۱)

باستانشناسان عمر بقایای انسان های جاوا و پیکن را یک ملیون سال قبل وانسان های نئاندرتال وها یدلبرگ را از ۴۰۰ تا ۵۰ هزار سال پیش از امروز دانسته اند. کشف بقایای نئاندر تال درغار تیشک تاش در جنوب ازبیکستان ودرهمسایگی افغانستان ، نشان میدهد که پیشینهٔ مراحل زیست انسانی درین خطه تا کدام روزگاران میرسد. (۲)

درافغانستان نمود های مادی ازهمه مراحل زیست انسانی ازعهد حجر تا امروز به صورت مشخص وجود دارد که به این اساس ، خود موزیمی است درجهان ودرجامعه بشری .

تسلسل منظم فرهنگی را درافغانستان ازپیشینه های دور تا امروز به روشنی می شود شناسایی کرد .

عهد حجر : به استناد آثار مادی ومواضع باستانی درافغانستان، مراحل زیست انسانی در دوره های مختلف حجربه روشنی شناسایی گردیده است.

۱- دورهٔ پارینه سنگی: دانشمندان این دورهٔ را به سه مرحله تقسیم نموده اند :

پارینه گی سنگی زیرین : تحقیقات باستانشناسی در دشت ناور ولایت غزنی شواهد این

این تحقیقات وپژوهش ها ، تنها قدامت دره کر را تأیید میکند . (۳)

پارینه سنگی زیرین : این دوره در هزار گوسفند ودره کر بدخشان درقره کمر باقدامت ۱۰ هزار سال و اق کپروک با قدامت ۱۶ هزار سال پیش شناسایی گردیده است . لوی دوپری با مطالعه تراشه ها، تیغه ها وتراشه های تیز کننده در ااق کپروک، عمر آنرا ۲۰ هزار سال قبل می داند .

۲- میان سنگی: آثار این دوره درغار قره کمر، غار مار و غار اسپ و درآق کپروک بدست آمده است. کشف بقایای گوسفند وحشی، غزال، روبا وپرنده گان نشان میدهد که هنوز امرار معاش ازطریق شکار بوده است وحرکتی وجود داشته بسوی یک اقتصاد تولیدی .

۳- نوسنگی: دراین مرحله، افزار سنگی رشد نمود، کشاورزی آغاز گردید وجهت نگهداری حبوبات، انسان به سفال سازی دست بازید (.۴) به اساس این دستاورد ها بود که این دوره را (انقلاب نوسگی) نام نهاده اند . باستانشناسان شوروی به این باوراند که زرع گندم در ۱۶تا۴ هزار سال ق.م . درکناره های آمو درشمال افغانستان صورت گرفته و از آنجا به مندیگک رفته است. آثار این دوره توسط لویی دوپری امریکایی درآق کپروک بلخ ، چنار گنجشکان تخار ، دره کر وهزارگوسفند بدخشان شناسایی گردیده است.

عهد بونز : رشد کشاورزی ، ایجاد سفال های منقوش، ساختن خانه ها ازخشت خام وایجاد پیکره های سفالین که نماد ایزدان باروری بودند ازشخصات این دوره است . مناطق دشلی تپه وشورتوغی درتخار، لایه های زیرین مند یگگ، سید قلعه

مورخ بزرگ هند داکتر تاراچند می نویسد :(دوتیره آریایی- هندوآریایی پیش از آنکه ازموطن اصلی ازهم جدا شوند، مدت طولی درکنار هم زیستند و واحد یک فرهنگ ومذهب هندو ایرانی بودند . واگر نتوان به تمام جزئیات آن پی برد ، قسمتی ازآنها می توان از طریق مقایسه ود، هابا، اوستا. مشخص ساخت. (۸)

دانشمندان به این باور اند که بخشی ازپارینه ترین سرود های ویدی یعنی (ریگ ویدا) دربلخ سروده شده وتوسط آریائیان مهاجر به هند رفته است و به اینگونه ملت ماشریک این میراث بزرگ است که درهزاره دوم قبل ازمیلاد پیوند می خورد .

فرهنگ اوستایی: زردشت راعدهای از دانشمندان به هزاره اول ق.م . پیوند می دهند؛ درحالی که استاد پورد اود به استناد قول خسانتوس درقرن ۵ قبل ازمیلاد که زردشت را ۶ هزار سال قبل ازخویش دانسته است و ارسطو که زردشت راه هزار سال پیش ازجنگ یونان وتریاس می داند، عقیده دارد که زردشت هزارسال پیش از امروز زیست داشته است (۹) . به هر حال، آئین زردشت در بلخ بالنده گردید که آتشکده های بلخ و سرخ کوتل یادگار آن عظمت است. از معابد زر دشتی عهد هخامنشیان (معبد غلامان) در زابل است که در۱۳۴۵ توسط ایتالیایی ها حفریات گردید وپیوند آن با فرهنگ اوستایی مشخص گردید .

فرهنگ گریگ و باختری: نمود مشخص این فرهنگ که از امتزاج هنر یونان وباختر ایجاد گردیده است ، شهر آی خانم است که درمقاطع دریای کوچه وآمو در ولایت تخار موقعیت دارد .

۳- قلعه بست: قصر زمستانی شاهان غزنوی بود که درقرن ۴نوسط چنگیز آتش زده شد .
۴- مینارهای غزنی: که دوآبده آن به قرن امیلادی تعلق دارد .
۵- زیارت بابا خانم: که درجوزجان موقعیت دارد ودرقرن ۱۲ درعهد غزنویان اعمار گردیده است.
۶- مینار جام: دریکی از دره های غور به ارتفاع ۶۶ متر در زمان سلطان غیاث الدین غوری درسده ۱۲ ساخته شده است .

۷- مسجدجامع هرات: درعهد سلطان غیاث الدین (۱۲۰۲میلادی) اعمار شد. قبر آن نیز در زیر گنبد شکالی آن قرار دارد . در زمان تیموریان تزئیناتی برآن افزود گردید.

۸- مصلاى هرات: طرح مصلاى هرات را ملکه گوهر شاد ریخت وخود از آن نظارت می کرد .

۹- گازرگاه شریفه: این مقبره که هنر عهد تیموریان است درزمان شاهرخ میرزا ساخته شده است .

۱۰- قلعه اختیارالدین : این قلعه که خاطراتی از روزگار چنگیز وتیموررا به یاد دارد ، مدت یکصد سال قرارگاه امپراطوری تیموریان بود .

۱۱-روضه حضرت علی (رض): مقبره حضرت علی دربلخ بشکل امروزی آن میراث دوره تیموریان است.

۱۲- مقبره خواجه ابو نصر پارسا: آرامگاه عارف بزرگ ابونصر (۱۴۶۰ میلادی) همچنان ازآبدات عصر تیموریان است.

۱۳-چهل زینه قندهار: توسط شهزاده فیروزبخت وبه امر بابر ساخته شد کتیبه مبنی برتاریخ ساختمان وشرح فتوحات بابر درآن جا وجود دارد .

۱۴- زیارت احمدشاه بابا ومیرویس بابا درقندهار ومقبره تیمورشاه

اسلحه در نزد مردم، فساد، رشوه، افزایش کشت خشخاش، قاچاق مواد مخدر، توریزم و مداخلهٔ دست‌های خارجی رو به روست که این همه مشکلات کارهای دولت را در عرصه‌های گوناگون و بازسازی با مشکلات رو به رو کرده است. هر گاه دقیق دیده شود، در تشکیل دولت، تدوین وتصویب قانون اساسی، انتخابات ریاست جمهوری و پارلمانی وغیره، پول‌های هنگفتی که به مصرف رسانیده شد، تا دموکراسی وارده در این کشور، آن‌طور تمثیل گردد تا طرف قبول دوزها و جامعهٔ بین‌المللی باشد.

اما هر گاه مراجع مربوط، نهادهای مسؤول، دلسوزانه از این پول‌ها در آبادی کشور کار می‌گرفتند، بیگمان چهرهٔ افغانستان تغییر می‌کرد و در این شانزده سال ما شاهد عمران و پیشرفت در کشور خود می‌بودیم.

به هر صورت کشوری که قانون اساسی دارد، از حمایت بین‌المللی برخوردار و کمک‌های بسیاری را از جامعه‌ی جهانی گرفت، هر گاه با صفاتی که تذکر داده شد متصف باشد، بیشتر از آنچه توقع می‌رود می‌توانست در بازسازی افغانستان توفیق یابد و مردم کشور را به رفاه وسعادت رهنمون گرداند.

در این جا قانون گذار، قانون را ایجاد کرد، اما چنانکه ایجاب می‌کرد این قانون در سطوح واعماق جامعه در ساحت اقتصادی، زراعتی، فرهنگی،

مالداری و دیگر عرصه‌های تولیدی تطبیق گردد، تا هنوز مورد تطبیق به گونه ی که باشد قرار نگرفته و شماری از آتهایی که با تطبیق قانون متضرر میگردند

با ذرایع گوناگون می‌خواهند جلو تطبیق قانون را بگیرند واز مفاد آن سرباز بزنند.

در وضعیت فعلی معاش‌های بلند زیاد است، از این معاش‌ها و حقوق بلند یک شمار محدود بهره می‌برند، اما شمار بسیاری دیگر با معاش‌ها و حقوق کم ماهانه، زنده‌گی شان را با هر دشواری که است به پیش می‌برند.

در برخی از ادارات، رشوه‌ستانی

منظور برداشتن موانع از سر راه اصول و قانون به اقداماتی دست بزند تا هیچ گروه جرئت تحطلی، زیاده رویی وفتض قانون را نداشته باشد و خودشان را ملزم و مطیع قانون بدانند.

یک نکته مهم که بایستی بر آن درنگ شود اینست که فساد و رعایت نکردن قانون از کجا آغاز می‌گردد و کی‌ها به این کار دست می‌زنند؟ افراد کوچک یا بزرگ؟

در زنده گی اجتماعی، اداری و رسمی، کوچک، کوچک است؛ بزرگ، بزرگ. زمانی بزرگ خانواده و اداره به کار خوبی دست می‌زند و یا صحبت خوب و مصلحت آمیز می‌نماید به مثابه سرمشق، راهکار وراهربد به دیگر اعضای خانواده، تشکل اداری است، زیرا آنها میدانند که بزرگ آنها، کاری را که خیر آنها در آن نهفته است انجام داد و

صحبتی را که به نفع آنها است ارایه کرد. از این رو با پیروی از این عمل نیک، خود شان را عیار می‌سازند و بر همان موازات قدم می‌گذارند.

خدای ناخواسته اگر بزرگ خانواده، دست به کار قبیح، زشت، زینبار، صحبت‌های نابه جا و ناسزا می‌زند، باز هم اعضای خانواده به تمسک از آن خودشان را همگام می‌سازند، گفته‌ها، ژست‌ها و کنش‌های بزرگ خانواده یا کلکتیف را با آن که، کار نا به جا و ناسزا است به حیث سرمشق زنده گی قبول می‌کنند و از آن در مراوده‌های زنده گی روزانهٔ شان استفاده می‌نمایند.

این که، این کار آنها چه مقدار مطابق به هنجار‌های زنده گی است، کاریست که دیگران بر آن دآوری خواهند کرد، این روال را اگر در اداره‌های رسمی و حلقه‌های بالاتر از آن، وزارت‌ها و حکومت پی بگیریم به گونه‌ای است که

اگر رده‌های بالایی ادارات، موسسات و شرکت‌ها در اداره، کاری را که در مغایرت با قانون باشد انجام دهند، اصول، ضابطه‌ها و میزان‌های اداره را نادیده بگیرند و متوسل به کارهایی گردند که خلاف لایحه، مقررره و قانون باشد، خواهی نخواهی این کار تأثیرش را

هایش را چشیدیم، اگر بخواییم دامنهٔ این پدیدهٔ نامیمون را از جامعه خود کوتاه کنیم و آن را به کلی محو ونابود بسازیم، از خود آغاز کنیم، در هر سطح ومقامی که قرار داریم با این نیت کار خود را آغاز و دنبال کنیم، هر چیزی که در دسترس ماست، یک امانت خداوند (ج) است در امانت خیانت کردن حکم آن را دارد که انسان با دستان خود برای خودش گور بکند.

زمانی این‌طور باشد که به خاطر به دست آوردن پول، چوکی، منصب، مقام و کسب شخصیت در جامعه با امانتی که در دستش است، خیانت کند، روی حقوق دیگران پا بگذارد، هر چیز را برای خودش و بقای خانواده اش بخواهد، یقین داشته باشیم که این آقا راهی را که در پیش گرفته است فرجامش به ترکستان خواهد بود.

این وضع خود به خود زمینه را برای فساد هموار می‌سازد، دیگران را نیز مجبور می‌گرداند تا به خاطر بقای زنده گی دست به کارهایی بزنند که مغایر با قانون باشد.

همین گونه در پخش‌های دیگر مانند: اقتصاد، تجارت، قرار دادهای بزرگ، امنیت وعرصه‌های نظامی پدیدهٔ فساد رخنه کرده و کار را به جایی رسانیده است که این کشور، به جای این‌که به سوی آرامی، پیشرفت و رفاه همگانی پیش برود به سوی نا آرامی، تشنج و بحران اقتصادی ونظامی روان شود.

وقتی این کار واضح باشد و فاکت‌هایی که در بالا تذکر دادیم سبب گسترهٔ فساد در کشور گردیده‌اند، چرا به خاطر مهار کردن و از میان بردن آن کار نکنیم؟ چرا اجازه بدهیم که این انگیزه‌ها سبب بروز بیشتر فساد در کشور شوند و چرا مردم ما درگیر این مصیبت‌ها گردند؟

محمد اشرف غنی رئیس جمهور کشور با صراحت گفت، زمانی پدیده فساد و سرکشی از قانون از میان برده شد. خود به خود زمینه‌های آرامش و بهزیستی در بخش‌ها وعرصه‌های زنده گی به ویژه بخش نظامی که تأمین‌کننده امنیت و سلامتی کشور است فراهم می‌گردد و ما

دوره رامشخص ساخته است ، هر چند برخی پژوهندگان درزمینه تردید دارند:

۲-پارینه سنگی میانه: دانشمندان چون دوپری Dupree ، مک بورنی Mcburny ، وینوگرادف Vinigradov ، درافغانستان ، اطلاعات زیادی را درین زمینه ارائه داشته اند.

درسال ۱۹۵۰ ازکناره های آمو دریا، سرپیکانی بدست آمد .

وطبقات بالایی آق کپروک، قره کمر و دره کر، نموده‌های این فرهنگ است که عمر آنرا تا ۲۰۰۰ ق .م تعیین کرده اند.(۵) **عهد آهن:** مواضع عصر آهن افغانستان درقزل تپه بلخ ، طلا تپه جوزجان، شهر سوخته سیستان، مندینگک ودموراسی قندهار شناسایی گردیده است.

فرهنگ عهد آفتاب پرستی: یگانه معبدآفتاب پرستی افغانستان

گریک و بودیک: این فرهنگ ازپیوند هنریونانی و بودایی بوجود آمد. نمود آنرا درمجسمه ها و کله های بودا بخوبی می شود مشاهده کرد . تیکر ها وخم های بدست آمده ازقره بایی درشهر تالقان توسط فرانسوی ها ، بیانگر این امر است.

فرهنگ بودایی: هر چند آئین بودیزم درنیپال بوجود آمد، اما در افغانستان رشد کرد و از اینجا به

ازبناهای دیگر اند که از دوره های پسین باقیمانده اند.

۱۵-قصرباغ بالا ، دارالامان، ومسجد شاه دوشمشیره ازبناهای عصر امان الله خان است که نمودی ازفرهنگ ترکی را به نمایش میگذارد (۹)

آنچه گفته آمدیم به صورت فشرده تداوم یک خط فرهنگی را از ۵۰ هزار سال قبل تا امروز به نمایش می گذارد .

وتحفه گرفتن به گونه ی رواج یافته که اگر یک شهروند برای انجام کارش رشوه نپردازد، محال است که به مقصود برسد.

این رشوه گرفتن صرف به آن شمار معدود است که در بست های کلیدی و بلند قرار دارند، به این گونه، اکثریت یا کار نمی کنند و یا اگر از دست شان برآید به خرابکاری و پروپاگندعلیه دولتی که از آن کم ویا زیاد معاش می گیرند می پردازند، گذشته از آن شماری از افراد که در سایهٔ اسلحه زیسته اند و ازاین

بالای رده های پایینی وارد خواهد ساخت و آنان با استفاده از کاستی هایی که در بالا وجود دارد کاری می کنندکه نه تنها به خود شان، بل به ضرر همهٔ اداره و مردم نیز تمام می گردد.

ما از کار وقتی نتیجهٔ مطلوب، موثر و مثبت می گیریم که کارمندان اداره از بالا تا پایین نمونه ی تقوا، پرهیز و پابند اصول وقانون باشند.

زمانی یک شخص با پرهیزگاری اصول را محترم شمرد و بر طبق قانون

یک افغانستان عاری از فساد خواهیم داشت.

رئیس جمهور در صحبت اش واضحاً بیان نمود که حکومت وحدت ملی در این راستا با جدیت عمل می کند، با آنهایی که منافع شخصی شان را به منافع گروهی واجتماعی ترجیح میدهند برخورد سختگیرانه و پیگیرانه می نماید تا آنها در مغایرت با قانون عمل نکنند و موجبات فساد را در زمینه های امنیتی و نظامی به وجود نیاورند.